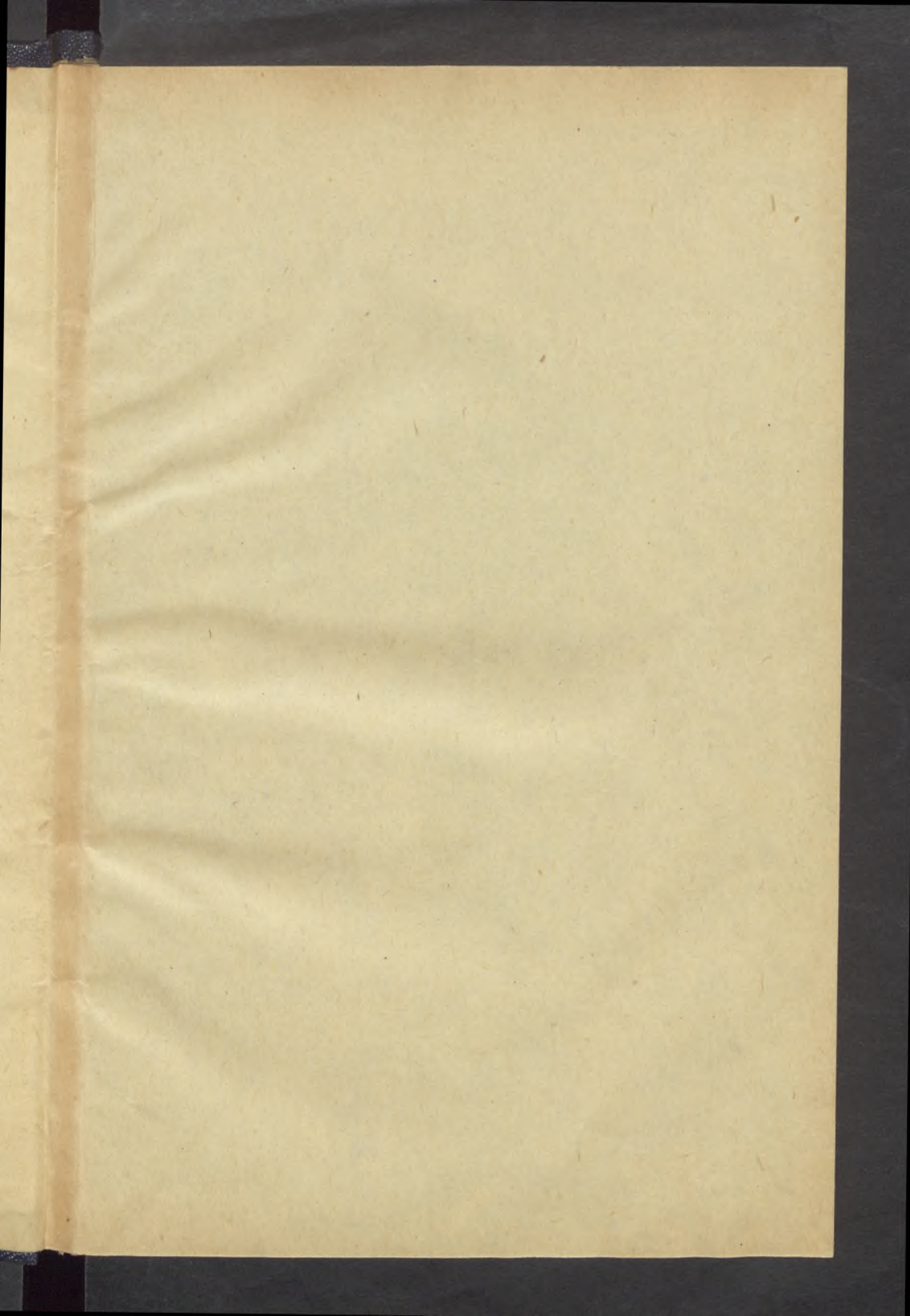

94.760

94760

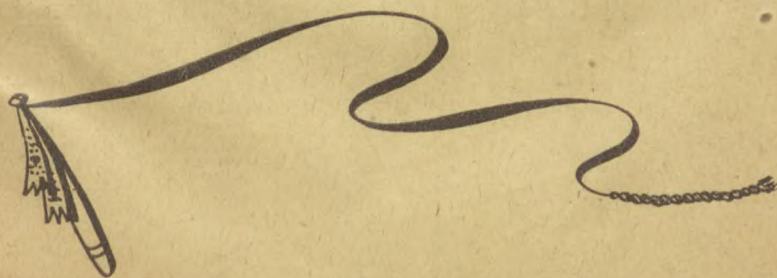
33

J U S T B É L A

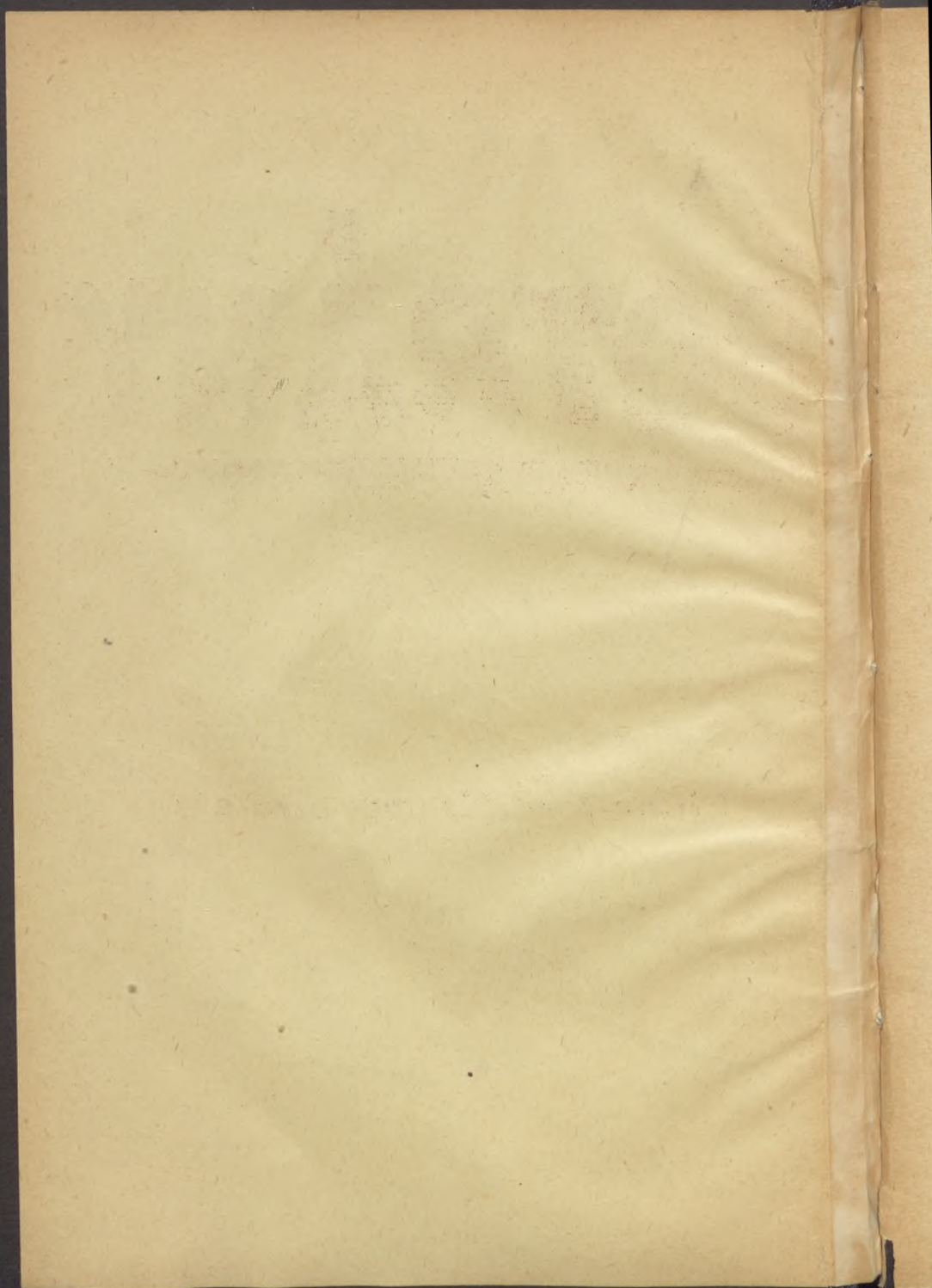
BOTRÁNY

Szabó Lőrinc és Vas István

Villon-fordításának bírálata

Ára 80 fillér

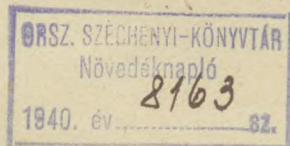
J U S T B É L A

BOTRÁNY

*Szabó Lőrinc és Vas István
Villon-fordításának bírálata*

*A szerző kiadása
Budapest
1940*

94760

Az irodalmi divatok oka legtöbbször irracionális: függvénye a közönség szeszélyének, az úgynevezett „művelt olvasó“ sznobságának és a véletlen játékának. Egy író vagy irodalmi irány népszerűségét elősegíthetik bizonyos lelki affinitások, a korszellem, az érdeklődés meghatározott társadalmi, spirituális vagy művészi kérdések iránt, de a meg nem magyarázható tényezők hatása jóval erősebb minden racionális indítéknál. Ezt bizonyítja Stendhal, Maurice de Guérin, Hölderlin, Blake váratlan divatja; s ugyanilyen szeszélynek köszönheti Villon is azt a hisztériás tüneteket mutató népszerűséget, melynek egy-két év óta szemtanui vagyunk.

Nem óhajtok itt foglalkozni a Faludy-féle Villon „átköltésekkel“, csak annyit legyen szabad megjegyezni, hogy ellenkezik az igazsággal, ha szerzőjüktől két dolgot megtagadunk: 1. hogy a Faludy-féle „átköltések“ önmagukban figyelemreméltó s itt-ott feltűnően szép versek (nem pedig „torzszülemények“, ahogyan egy vetélytárs nevezi azokat¹); 2. hogy Faludy irodalmi szélhámossága nélkül (a francia ezt *supercherie littéraire*-nek nevezi) Villon *Végrendelete* talán sohasem jelent volna meg magyar fordításban. „Minden a jó ér-

¹ Szabó Lőrinc: *A szegény Villon nagy Testamentuma*, 141. old.

dekében munkálkodik“, mondja az Irás; és Szent Ágoston hozzáteszi: *Etiam peccata*, még a bűnök is. A Faludy-„átköltések“ sikere késztette arra egyszerre két kiadónkat is, hogy Villon főművét lefordíttassa, abban a hiszemben, hogy a meghamisított, ál-Villon után a közönség majd megostromolja a könyvesboltokat az igazi, hamisítatlan *Nagy Testamentum*ért. A kiadók jól számítottak, de a közönség — minden valószínűség szerint — majd csalódva teszi le az „igazi“ Villont, mert az állítólag irodalmi igényekkel készült fordítások GYATRÁK, ÉRTHETETLENEK, ÉLVEZHETETLENEK, MAGYARTALANOK.² De mert az egyik fordító irodalmi multja és neve, s a másik fordítással párhuzamosan közölt „eredeti ófrancia szöveg“ varázsa a jóhiszemű olvasót megtéveszti, a hibát szégyen Villonban fogja keresni. A Szabó Lőrinc-féle fordítás megjelenése után ilyen kijelentéseket hallottam: „Ha ez az igazi Villon, szívesebben olvasom Faludyt... Úgy látszik, nem szabad hüen fordítani egy ötszázéves költőt...“ Összehasonlítottam a fordítást az eredetivel, s amikor megdöbbenve láttam a *súlyos félreértések, hamisítások, tévedések, hibák tömkelegét*, elhatároztam, hogy valamelyik folyóiratban megírom a valóságot. Amikor az összehasonlításban a *Nagy Testamentum* végére értem, megjelent Vas István fordítása, mely — ha lehet — még az előbbinél is gyatrább és élvezhetetlenebb. De mert a félreértések és hamisítások pusztá felsorolásához is több helyre lett volna szükség, mint amennyit egy folyóirat tud adni, nem maradt más hátra, mint hogy külön füzetben bírálom meg a két Villon-fordítást, tárgyilagosan, uta-

² A magyartalanság vádja Vas István fordítására vonatkozik.

lásokkal, filológiai pontossággal. A jelentéktelenebb hibákat, árnyalati eltéréseket, deformálásokat, kihagyásokat, betoldásokat nem sorolom fel, mert nem akarom, hogy a szórszálhasogatás vádjával illessenek, s helyem sincs ezekre.

I. SZABÓ LŐRINC FORDÍTÁSA.

Szabó Lőrinc egyike legnevesebb műfordítóinknak: többek között lefordította Baudelaire verseinek egyrészét, Verlaine válogatott verseit, Kleist *Amphytrion*-ját és Shakespeare két drámáját. Villon Nagy Testamentumának fordítása előtt tíz évvel lefordította Villon néhány balladáját, de a kis füzetről a nagy-közönség alig szerzett tudomást. A Faludy-féle „átköltések” sikerének hatása alatt ezek a balladák újra megjelentek, s két hónappal később napvilágot látott a magyar *Nagy Testamentum* is, mely a már lefordított balladák egyrészét is magában foglalja. A könyv végén közölt tanulmányban (*A szegény Villon költészetéről és fordításáról*) Szabó Lőrinc kijelenti, hogy „részletek tekintetében köszönettel fogadom a szakértő tanácsokat”.³ Tanácsokat már nehéz adni, hiszen a fordítás megjelent, de egy esetleges későbbi kiadásra gondolva, fogadja el a következő szerény tanácsokat:

1. Villon *Grand Testament*-jának több kritikai kiadása van: elsősorban a háromkötetes L. Thuasne-féle kiadás (Paris, Picard, 1923), mely két kötetben csak magyarázatokat ad az első kötet utolsó harmadában közölt szöveghez. Ez a kiadás megtalálható a

³ 137. oldal.

budapesti Egyetemi Könyvtárban és (száma: Hf. 6414/1—3) a könyvet pénzbiztosíték vagy jótállás ellenében ki is adják. Szabó Lőrincnek fogalma sem volt ennek a kiadásnak a létezéséről! De úglátszik nem ismeri a *Bibliotheca romanica* sorozatban megjelent Schneegans-féle kritikai kiadást (35—36. szám, 1911.), mely körülbelül két pengő ötven fillérbe kerül s bármelyik kereskedőnél megrendelhető. Nem ismeri, mert ha tudomása lett volna ez utóbbiról, nem használta volna az 1879-es L. Moland-féle kiadást, mely teljesen elavult, helytelen szövegű s magyarázatai is gyakran tévesek. S még kevésbé használta volna a J. M. Bernard-féle töredékes, modernizált kiadást, melynek szövegkritikai értéke a nullával egyenlő. A Thuasne-féle háromkötetes kiadás nélkül merészség és lelkiismeretlenség Villont fordítani, mert a fordítás számos helyen már eleve hibás lesz.

2. A legközelebbi kiadásban ne írja azt, hogy „Villon leggyakoribb verssora a négyes-ötödféles jambus“,⁴ mert először is a franciában nincs jambus s másodszor: a páratlan szótagú verssort (az ú. n. *impair*-t) Lafontaine kivételével csak a tizenkilencedik századi szimbolisták kezdik használni, elsősorban az a Verlaine, akit éppen Szabó Lőrinc fordított le magyarra.

3. Szabó Lőrinc téved, amikor azt állítja, hogy „a ritmus és rímképlet azonosságát, a formakészséget természetesen megtartottam“, mert nemcsak a „ritmuson“ változtatott (Villonnál nyolc szótagú sorok vannak a Testamentumban végig; a fordító négyes és ötödféles jambus sorokat használ, de ez elkerülhetetlen), hanem a formán is: gyakran használ *enjambement*-t (főleg a rímek miatt), bár Villon s általában

⁴ 139. oldal.

a középkori francia líra nem használja azt. Sőt olykor a túlzott *enjambement*-használat következtében kénrímekeket kapunk, ami szintén hiányzik Villon-nál:

„Nincs oly tündöklő eszű ember,
Kit ki ne játszott volna (*mert*
mindenem ottmaradt!) . . . De *mert*-
e mással már így bánni nő?”⁵

4. Ha elolvasta volna Pierre Champion monumentális Villon-könyvét (*François Villon, sa vie et son temps*, 2 kötet, Párizs, 1913), mely szintén megtalálható a budapesti Egyetemi Könyvtárban, számos vas-kos tévedést elkerülhetett volna. Elsősorban ami a neveket illeti. Champion megmagyarázza, hogy Villon korában az ismertebb utcanőknek álnevük volt, ú. n. *nom de guerre* (ez a szokás egyébként ma is él: pl. „Albérlos Magda, Ékszerész Mici, Szép Doktorné), de viselőjüknek nem volt semmi közük a névben jelölt foglalkozáshoz vagy mesterséghez: a Szép Sisakkovácsné (s nem Fegyverkovácsné) és fiatal társai, a Szép Keztyűslány, Topánkás Blanka, Ersényes Kata, Tapétás Vilma, Kalapos Janka stb. ismert utcanők voltak Villon idejében, ami egyébként a hozzájuk intézett ballada alcíméből (*La Belle Heaulmiere aux filles de joies*) is kiderül. A fordító fiatal munkáslányoknak, masamódoknak, kiszolgálóknak tekinti őket, makacs és erőszakos tudatlansággal meghamisítja a vers értelmét és Topánkás Blankát „suszterbolti Hófehérkévé”, Kalapos Jankát „Anci kis kalapdiszító”-vé nemesíti:

„Kislány (*sic*) keztyűvarroda szépe,
ki azt kérded, hogy hogyan élj,

⁵ 58. szakasz. Ugyanilyen erőltetett *enjambement* találunk a 30., 75., 76. szakaszban.

s te, suszterbolti Hófehérke (*sic*)
ép ideje, hogy észretérj.⁶

De a nevekkal egyébként sincs szerencséje a fordítónak: Marion l'Ydolle-t Bálvány Marinak fordítja kétféleképpen is,⁷ helytelenül, mert Marion férfinév: Marion l'Ydolle, igazi nevén Marion la Dentue egy Marion le Dentu nevű embernek volt a felesége. Máskor viszont férfit nőnek néz: Macé d'Orléans hadnagyból (akit Villon tréfásan la petite Macée d'Orléans-nak nevez) Szabó Lőrincnél „az orléansi fehérnép, a kis Maca“ lesz, minden jegyzet vagy magyarázat nélkül. Ha fordítás közben Champion említett könyvét is nézegeti, valószínűleg elkerüli az ilyen sajnálatraméltó hibákat.

5. Szabálytalan a balladák refrénjét állandóan változtatni és a szöveghez igazítani. A „Tünt idő lovagjairól“, a „Széplányokhoz“, a „Villon a barátnőjéhez“, a „Jó tanítás“ balladájában a refrén állandóan változik, hogy a szöveghez idomuljon, ami azt jelenti, hogy a fordító sietett s nem volt ideje megtalálni a mindenhova beillő visszatérő sort.

6. Jelentéktelen apróságok ugyan, de érdemes megemlíteni őket: Szabó Lőrincnek is tudnia illik, hogy az Ószövetségben nem voltak szentek (Villon pátriárkákról, atyákról beszél);⁸ hogy az ember nagybátyjához nem szokott térdénállva fohászkodni⁹ (Si lui requier a genouillon = térdénállva kérem tőle), még a rím kedvéért sem; hogy Ádámra a „bocsánat“ nem a Szentháromságtól jött („óh, ti Hármak, kiktől Ádámra jött bocsánat“),¹⁰ hanem a Fiútól, amint azt

⁶ 60. oldal.

⁷ 113. és 197. szakasz.

⁸ 68. szakasz.

⁹ 72. szakasz.

¹⁰ 67. szakasz.

Villon helyesen mondja; hogy Villon libáját nem „egy koldus kapta”,¹¹ hanem a *Koldulók*, a Ferencesek (*Les Mendians ont eu mon oye*).

„Részletek tekintetében köszönettel fogadom a szakértő tanácsokat”, — írja Szabó Lőrinc — de talán szabad lesz felhívni figyelmét a fordításban nyüzsgő félreértésekre, tévedésekre, helytelen sorokra is, abban a reményben, hogy egy esetleges későbbi kiadásban kijavítja azokat, ha már Villon magyar tolmácsolására merészelt vállalkozni. Az alábbiak azt bizonyítják, hogy francia nyelvtudása fordított arányban áll önbizalmával, vagyis meglehetősen primitív. Először az indokolatlan változásokat és a nem lényeges, de jellemző félreértéseket sorolom fel; azután a súlyos félreértésekre mutatok rá, s végül néhány botrányos melléfogásról szólok.

I. 1. „Püspök? Lehet, hogy az az Urban, de az én szememben nem az!”¹² Villon nem azt akarja mondani, hogy Thibault d’Auxigny nem püspök, hanem, hogy nem az övé, tehát nincs joga bezáratni őt („Qu’il soit le mien je le regny!”).

2. „Rabja? Kuttyája?”¹³ Az eredeti lefordíthatatlan s meglehetősen kétértelmű szójáték („Je ne suis son serf ne sa biche), de se rabról, se kuttyáról nincs szó.

3. „Picard-mód némán mormogok.”¹⁴ A picard-eretnekek elvetették az imát, tehát nem mormoltak némán sem. „Priere en feray de Picart” = imádkozni fogok érte, ahogyan a picardok imádkoznak (vagyis sehogysen).

¹¹ 115. szakasz.

¹² 1. szakasz.

¹³ 2. szakasz.

¹⁴ 5. szakasz.

4. „Rozzant vagyok javakban és főként erőben.“¹⁵ Önkényesen megváltoztatja az eredetit: „foible je me sens trop plus de biens que de santé“ = Sokkal inkább javakban, mint egészségben.

5. „Agyamat, mely oly éles volt csak, akár a tű foka.“¹⁶ Helytelen fordítása az „eguissez comme une pelote“ = tompa volt, mint a fejsze nyele (vagy: mint a tapló).

6. „Pénz és bot nélkül csavarogtam.“¹⁷ Az eredetiben: „sans croix ne pile“ = egy vas nélkül. A fordító *croix*-t keresztnek = botnak gondolja, holott a pénzdarab egyik felét jelenti.

7. „Nem is mentegetem magam.“¹⁸ Villonnál: „Excusez moy aucunement“ = bocsáss meg nekem.

8. „A fiatalság bolondság.“¹⁹ Villon: „Jeunesse et adolescence ne sont qu'abus et ignorance“ = az ifjúság féktelen és tudatlan.

9. „De tarka sereg!“²⁰ Villon: „Vez la l'estat divers d'entre eux“ = ime ilyen különböző a sorsuk az embereknek. (A francia költő ezt melankólikusan mondja.)

10. „Bocsánat, hogy mellékesen erre a dologra kitértem...“²¹ A fordító itt is meghamisítja az eredeti hangot. Villon ezt mondja: „Túlságosan elkalandoztam s nincs belőle semmi hasznom.“ Szabó Lőrinc itt — s másutt is — „faludyzmusba“ esik. Pl. a következő szakaszban: „Ez a téma sokakat untat.“

¹⁵ 10. szakasz.

¹⁶ 16. szakasz.

¹⁷ 13. szakasz.

¹⁸ 19. szakasz.

¹⁹ 27. szakasz.

²⁰ 30. szakasz.

²¹ 33. szakasz.

11. „S bár a csípős nyelv tehetetlen, az ész mégis gondolkodik.“²² Teljesen félreérti az eredetét: „Povreté... dit quelque parole cuisante; S'elle n'ose, si le pense elle“ = a szegénység metsző szavakban tör ki, vagy gondolja azokat, ha kimondani nem meri.

12. „A bohó Buridánt.“²³ A rím kedvéért használt *bohó* sehogysem illik Jean Buridánhoz, aki a párizsi egyetem rektora és neves filozófus volt. Villon természetesen nem használja ezt a jelzőt.

13. „Felel a refrén, visszakérdve.“²⁴ Villon: „Que ce refrain ne vous remaine“ = tépd ki fejedből ezt a refrént, ne jusson eszedbe.

14. „Szent apostol, ember.“²⁵ Téves fordítás. „Ly sains apostolles“ = a pápa.

15. „Akármibe üti az orrát.“²⁶ Az eredeti teljesen mást mond: „Moue ne fait qui ne desplaise“ = bármilyen arcot vág is, egyik sem tetszik.

16. „Kik a mézet nyalogatják már.“²⁷ Villon: „Emprunter elles a requoy“ = elveszik tőlük titokban (t. i. a férfiakat). Ugyanebben a szakaszban nem *csitrik-ről van* szó, amint Szabó Lőrinc fordítja, hanem fiatal utcalányokról.

17. A „Regrets de la belle Heaulmiere“ fordítása sűrítve mutatja, mennyire félreérti Szabó Lőrinc a szöveget, mennyire nem ragaszkodik az eredetihez s hogy mennyire ellaposítja még Villon legszebb sorait is. Félreértett sorok: „Bárhogy hívtak a többiek.“ Villon: „A qui je feisse finesse“ = mindenkinek csak

²² 34. szakasz.

²³ Tünt idők szép asszonyai.

²⁴ U. o.

²⁵ Tünt idők lovagjai II.

²⁶ 45. szakasz.

²⁷ 46. szakasz.

színleltem a szerelmet. — „Most rossz gebe vagyok.“ Villon: „J'en suis bien plus grasse!“ = sokra mentem vele; sokat érek vele. — „Ő meghalt, több mint harminc éve.“ Villon: „Or il est mort, passé trente ans“ = meghalt harmincéves korában; harminc éves mult, amikor meghalt. — „Kora tűz korán ellobog.“ A fordító azt hiszi, hogy Villon a nőkről beszél, holott nyilvánvaló, hogy a rőzselángról van szó: „(A petit feu de chenevottes) Tost allumées, tost estaintes“ = mely hol fellobog, hol elalszik. — Indokolatlanul egész sorokat elhagy s helyükbe mást ír: „Izmos derekam s büszke mellem, mely valaha oly édesen ringott becéző kereken.“ Villon: „Petiz tetins, Hanches charnues, Eslevées, propres, faictisses A tenir amoureuses lisses“ = kis mellek, telt csípők, magasak, melyek szerelmes ölelésre valók. — Az utolsó strófa mágikus szépsége még Rodint is megihlette; Szabó fordításában azonban ellaposodik és teljesen élvezhetetlenné válik. „Et jadis fusmes si mignottes!...“ mondják a rőzse körül kuporgó öreg nők; a megfelelő magyar sor jelentéktelen és meghamisított: „Szépek voltunk és ostobák!“. Éppígy az utolsó sor is: Villon szemlélete univerzális, már nemcsak a női szépség elmúlását látja, hanem minden emberi elmúlását: „Ainsi en prent a mains et maintes“ = így múlik el minden, ami él. Ezzel szemben Szabó Lőrinc: Ez a sorsotok, asszonyok“.

18. „Ki azt kérded, hogy hogyan élj“. ²⁸ Villon: „Qui m'escoliere souliez estre“ = akit tanítványomnak szoktak nevezni.

19. „Vigyázz, mert lelketlen a férj“. ²⁹ Villon: „Ne

²⁸ Ballada a széplányokhoz.

²⁹ U. o.

mesprenez vers vostre maistre“ = ne viselkedjetek rosszul uratokkal szemben.

20. „Barátaiddal összeférj“.³⁰ Villon: „Gardez qu'ami ne vous empestre“ = vigyázz, nehogy barátod szabadságodban megakadályozzon.

21. „Aki már nem él“.³¹ Villon: „de jadis“ = az egykori (szép nő). De még él, hiszen csak az imént adott tanácsokat a fiataloknak.

22. „Vésszen meg, hogyha hamisít“.³² Villon: „S'il me desment, je le maudis“ = ha meghazudtol, megátkozom.

23. „Az igazi férfit“.³³ Villon: „Franc homme“ = a szabad, nőtlen férfit.

24. „Akiiket én emlegetek“.³⁴ Villon: „Qu'en parolles toute jour tien“ = akikkel naphosszat elbeszélgetek.

25. „Hat bika több mint három“.³⁵ Önkényes és izléstelen változtatás a „six ouvriers font plus que trois“ = hat munkás többet dolgozik, mint három.

26. „A nagy szerelmes mind szamar“.³⁶ Villon: „Folles amours font les gens bestes“ = bolond szerelmek ostobává teszik az embert.

27. „Noël is kapott eleget“.^{36/a} Villon: Noël le tiers est qui fut la“ = bizalmasan, Noël is ott volt.

28. „Benne már örökre édes a ragály“.^{36/b} Villon: „Plus doulces luy sont que civettes“ = finomszagú cicáknál is kedvesebbek előtte (t. i. a nők).

³⁰ U. o.

³¹ 47. szakasz.

³² 47. szakasz.

³³ 49. szakasz.

³⁴ 50. szakasz.

³⁵ 53. szakasz.

³⁶ Kettős ballada.

^{36/a} U. o.

^{36/b} U. o.

29. „Pedig ez tiszta örület.“^{36/c} Villon: „Mais toutesfoys fol s'y fya“ = de örült az, aki megbízott bennük.

30. „S remény, hogy égbe juthatunk.“³⁷ Villon: „Et du pery pare les cieux“ = és az elveszettel díszíti az eget.

31. „Hadd végzem hát... bűn nélkül amibe kezdek.“³⁸ Villon: „Sans pechié soit parfait ce dit“ = bűn nélkül tudjam elvégezni ezt a végrendeletet.

32. S szelidebb volt hozzám anyámnál.“³⁹ Villon: „Qui esté m'a plus doux que mere“ = aki gyengédebb volt hozzám, mint az anya (a pólyából kivett gyermekhez). Villont azt mondja mint az anya s nem: anyámnál.

32/a „Se én, se szegény jó anyám.“⁴⁰ Villon: „Ne ma mere, la povre femme“ = *csak* az anyám, a szegény asszony. — A fordító teljesen agyonüti ezt a gyönyörű versszakot, amikor az utolsó sorban a *ne-t* senek fordítja.

33. „Item, szép Rózsa szeretőmre.“⁴¹ Villon: „Item, m'amour, ma chiere rose“ = item, szerelmem, kedves rózsám. — Egyetlen szerelméről, Catherine de Vauselles-ről van szó s nem Rózsáról.

34. „S szívem vágya mindig feléled.“⁴² Villon: „Et n'es pas encore assouvie, Si tu ne me tiens en langueus“ = s kielégületlen vagy (te halál), ha nem látsz hervadni engem.

^{36/c} U. o.

³⁷ 67. szakasz.

³⁸ 69. szakasz.

³⁹ 72. szakasz.

⁴⁰ 74. szakasz.

⁴¹ 75. szakasz.

⁴² Rondó a halálról.

35. „Pihenjen a fakalapács!“⁴³ Villon: „Et re-tiengne le hutinet“ = de tartsa meg a fakalapácsot.

36. „Textus nélkül kicsepülje.“⁴⁴ Villon: „Donne preschier lors l'Evangile“ = prédikálja tehát ezért az Evangéliumot. — Érthetetlen, hogy a fordító honnan veszi a *textus nélkül*-t!

37. „(Zúgassák meg) a nagy harangot, — nem üveg!“⁴⁵ Villon: „Le gros beffroy qui est de verre“ = a nagy harangot, mely üvegből van. — Megértéséhez tudni kell, hogy a Notre-Dame nagyharangja Villon idejében többször megrepedt; ezért mondja tréfásan, hogy üvegből van. A fordító azonban megijedt ettől s megváltoztatta a verssor értelmét.

38. „Lomha, nagy ember.“⁴⁶ Villon: „homme de grant paine“ = szorgos, dolgos ember.

II. Vannak azonban súlyosabb félreértések és melléfogások is. Ime:

1. „A kőműves majd megszakad, — ők másképp élnek odaát, ennek inni a csapos ad, az maga tölti poharát.“⁴⁷ Villon: „Pas ne ressemblent les maçons Que servir fault a si grant peine: Ilz ne veulent nuls eschançons, De soi verser chascun se peine“ = nem hasonlítanak (t. i. a gazdagok) a kőművesekhez, akiknek olyan nehéz munka segíteni: Ők (t. i. a gazdagok) nem akarnak pohárnokot, csapost, mindegyik önmaga tölt poharába.

2. „Hagyjuk a papokat maguknak.“⁴⁸ Villon: „Laissons le moustier ou il est“ (közmondás) = be-

⁴³ 85. szakasz.

⁴⁴ 106. szakasz.

⁴⁵ 133. szakasz.

⁴⁶ 134. szakasz.

⁴⁷ 32. szakasz.

⁴⁸ 34. szakasz.

széljünk másról! — Egyike a fordító legmulatságosabb melléfogásainak.

3. „Mi oka, — kérdik Istent — hogy már ezek is megszülettek?“⁴⁹ Villon: „Ilz demandent a Dieu pour quoy Si tost naquirent“ = (Az öreg utcanők) számonkérlik Istentől, miért születtek (ők s nem fiatal vetélytársaik, amint Szabó Lőrinc tévesen fordítja!) ily korán; vagyis miért ilyen öregek.

4. „A szeretők megugranak.“⁵⁰ Villon: „Or ont ces folz amans le bont“ = a bolond szeretőket elűzik.

5. „Megsujkolt néhány jómadár.“⁵¹ Villon: „J'en fus batu comme a ru telles“ = szerelmemért meg vertek, mint vásznat a patakban. — Ha a fordító elolvasta Champion könyvét, bizonyára nem követi el ezt a súlyos hibát. Villont nem „néhány jómadár“ sujkolta meg, hanem a bakó, mert Catherine de Vauselles valamiért feljelentette s a bíróság testi fenytésre ítélte.

6. „A hetes váltóláz kilelt.“⁵² Villon: „Et pourmené de l'uys an pesle“ = először tárt kapu fogadott, később a zár. — A fordító azt hiszi *pesle poêle*-t (kályhát) jelent s ezért önkényesen megváltoztatja az egész sort; holott azt jelenti: *pène*, zár, retesz.

7. „De az orléansi fehérnép, a kis Maca ki meglopott, azt törje ki a fő nehézség.“⁵³ Említettem már, hogy itt Macé d'Orléans hadnagyról van szó, akinek Villon anyagi kártérítést fizetett („qui ot ma sainture“ = övé lett az övem (pénzem). Visszaemlékezve a „kis Macée“-ra, Villon csak azt kívánja, hogy rá is magas pénzbüntetést rójjanak ki (L'amende soit bien hault

⁴⁹ 46. szakasz.

⁵⁰ 54. szakasz.

⁵¹ Kettős ballada.

⁵² 58. szakasz.

⁵³ 90. szakasz.

tauxée“), amit Szabó Lőrinc így fordít: „azt törje ki a fő nehézség!“

8. „Ha fikarcnyi bonyodalom támadna, semmisítse meg.“⁵⁴ Villon: „S'aucun y a difficulté, Oster jusqu'au rez d'une pomme“ = ha bármilyen nehézség merülne fel, simítsa el mindent, még a legkisebbet is. — Villon nem beszél végrendeletének megsemmisítéséről.

III. Folytathatnám ezeknek a súlyos félreértéseknek a felsorolását, de nincs több helyem. Inkább rátekerek a legbotrányosabb tévedésekre.

1. „Jön az ördög és mérgesen nyakadra kését ráteszen.“⁵⁵ Villon az albába öltözött, süveges pápáról beszél, aki stolájával nyakonragadja a gonosz tervek-től egészen felhevült ördögöt („Qui ne saint fors saintes estolles Dont par le col prent ly mauffez De mal talent tout eschauffez“). A két sorban csak az *ördög* szó van helyesen fordítva!

2. „Boltod? Egy vén pap ha betér!...“⁵⁶ Ez is remeke a fordítói melléfogásnak. Villon a fiatal utcanőkről beszél, akik, ha megöregszenek, egy fabatkát sem érnek. „Plus ne servirez qu'un viel prestre“ = annyi hasznokat sem lehet majd venni, mint egy öreg papnak. — A fordító azonban — mint már említettem — azt hiszi, hogy boltoslányokról van szó; félreérti a *servir* ige jelentését (szerinte *kiszolgálni*-t jelent) s máris kész a gyönyörű *leiterjakab*.

3. „Ifjan, ha nem is szenvedély, de egy mosoly nektek is int...“⁵⁷ Villonnál az egészből csak a *mosoly* szó van meg, az is más értelemben. „Car qui belle n'est ne perpetre Leur male grace, mais leur rie“ =

⁵⁴ 127. szakasz.

⁵⁵ Tünt idők lovagjai II.

⁵⁶ Ballada a széplányokhoz.

⁵⁷ Ballada a széplányokhoz.

mert aki már nem szép, ne vonja magára haragjukat, hanem nevéssen, mosolyogjon rájuk (t. i. a férfiakra). — Azt hiszem, itt minden kommentár felesleges.

4. A 80. strófát, mely Villonnál a 111-nek felel meg, a fordító teljesen félreérti; de lehetséges, hogy ennek részben az általa használt kiadás az oka. Ezért kellett volna egy modern kritikai kiadás alapján dolgozni!

5. „A bolondok szentjeinek nagyszerűek az ilyen elmék.”⁵⁸ Villon: „Or, par l'ordre des Mathelins, Telle jeunesse n'est pas folle” = a Bolondok Szerzetére esküszöm, hogy az ilyen ifjúság nem bohó.

6. „Sóhajtson mindenki, hogy: óh!”⁵⁹ Az ember nem tudja, mit gondoljon: a rím miatt (tréfaszó — óh) került be ez a sor a szakaszba, vagy pedig a fordító annyira lenézi az olvasót, hogy az ilyen tréfákat megengedi magának?! Villonnál ez áll: „Car pauvres gens ont assez maux” = mert a szegény népségnek elég baja van.

6. „Mert a vidék nem esetem.”⁶⁰ Gyönyörű *leiterjakab*. Villon a párizsi vakok kórházának adományozza szemüvegét s hozzáteszi: nem Provins (városka Seine-et-Marne megyében) kórházának adom, mert a párizsi vakokhoz húz a szívem. A fordító *Provins-t province*-nek, vidéknek vette. A „nem esetem” kifejezés is nagyon irodalmi!

7. „Viszont egyék százannyit ingyen, mint amennyit Ogier, a dán.”⁶¹ Az embernek már nevetnie kell ennyi fölényes tudatlanság láttára. Mert Szabó Lőrinc mindig magabiztosan, fölényesen tudatlan! Villon azt

⁵⁸ 93. szakasz.

⁵⁹ 115. szakasz.

⁶⁰ 119. szakasz.

⁶¹ 125. szakasz.

kívánja Lomer mesternek, hogy esténkint százszor is öleljen, anélkül, hogy az csak egy lukas mogyorójába is kerüljön; s hozzáteszi: öleljen, bár Ogier, a dán (egy középkori eposz hőse, a női ártatlanság védelmezője) ez nem akarja. — Evésről itt nincs szó!!

Szándékosan nem bírálok meg a fordítást a *hang-nem* szempontjából, mert ha azt állítom, hogy Szabó Lőrinc meghamisítja Villont, amikor a *Grand Testament* gyakran mélabús és meghatott tónusát elsikkasztja s helyébe pattogó, legényes, bizalmaskodó hangot használ, állításomat részletesen kellene bizonyítanom a francia és magyar szöveggel, erre pedig nincs helyem. Az igazi Villon, főleg a *Testamentum* első felében sokkal komorabb és komolyabb, mint a fordításban megszólaló Villon.

Egy hirlapi nyilatkozatban Szabó Lőrinc kijelentette, hogy idestova húsz éve foglalkozik Villonnal. Fordításának utószavában pedig azt írja, hogy munkájának „túlnyomó nagyrésze (*sic*) 1940 tavaszán készült el; vagyis öt-hat hét alatt, mert a könyv április második felében már megjelent. Ez a sietség az egyik magyarázata a hibákkal teli fordításnak; ehhez még hozzájárult a fordító labilis nyelvtudása, a túlzott (s jogosulatlan) önbizalom s nem utolsósorban az, hogy nem kritikai kiadást használt. Az eredmény — azt hiszem eléggé bebizonyítottam — egy botrányosan gyenge, élvezhetetlen és meghamisított Villon.

II. VAS ISTVÁN FORDÍTÁSA.

„Tudatlan vagy, teli hibákkal...”

(27. szakasz 8. sora Vas fordításában.)

Vas István még merészebb feladatra vállalkozott, mert amíg Szabó Lőrinc harminchárom versszakot és két balladát elhagy, ő a teljes *Nagy Testamentumot* fordította le. Sőt, annyira bízik fordításában, hogy párhuzamosan adja az eredeti francia szöveget is; de az embernek az a gyanúja, hogy nem annyira fordításának jószágában bízik, mint a magyar olvasóközönség tudatlanságában és hiszékenységében, — másrészt aligha merészelte volna csapnivalóan rossz, primitív fordításához az eredeti szöveget is adni. Vas István fordítása — amint alább bizonyítani fogom — még a Szabó Lőrincénél is mérhetetlenül gyatrább.

1. A francia szöveget P. Lacroix kiadása alapján közli⁶² s fordítása is ennek alapján készült. Ez a kiadás 1877-ben jelent meg, vagyis több mint hatvan évvel ezelőtt. Tehát Vas sem használta Thuasne vagy Schneegans kritikai kiadását, sőt még a Longnon-féle kiadást sem, amelyre Szabó Lőrinc hivatkozik. A La-

⁶² 14. oldal.

croix-féle kiadásban tucatjával találhatók a deformált és kiigazított sorok, így tehát teljesen alkalmatlan arra, hogy fordításhoz alapul használhassák. Ezt a kiadást lenyomtatni a magyar szöveggel párhuzamosan, nagy-képű tudatlanság volt; az ilyen „kétnyelvű klasszikusokban“ nincs köszönet.

2. Szabó Lőrinc fordítása legalább magyarosan hangzik; Vas fordításában ezzel szemben hemzsegek a magyartalan kifejezések és szerkezetek, a szórendi eltorzítások, az érthetlenségek: „a harmincadik *élet-évben*“,⁶³ „csak mentem sok *bajom között*“,⁶⁴ „boldog úgy legyek“,⁶⁵ „*átadom magam* a halálnak“,⁶⁶ „hasamnak a szerelem már *idegen*“,⁶⁷ „*tiport a lábai alatt*“,⁶⁸ „*szemöldök rajza elveszett*“,⁶⁹ „*testemet átadom*“,⁷⁰ „a nő ki hordott *úr-gerincet*“,⁷¹ stb. stb. A komplikált rím-elést nehezen bírja követni, s hogy segítsen magán, sorokat hagy el,⁷² új sorokat tesz be,⁷³ gyakran fordított szórendet használ, s még azzal sem törődik, érthető-e a fordítása. Nem meglepő tehát, hogy ilyen szakaszok kerülnek ki a keze alól:

„Én bűnös vagyok, jól tudom,
De Isten mellettem marad,
Hogy éljek, járva jó úton,
Nem mindig üldöz a harag.
Az irgalmazó Akarat

⁶³ 1. szakasz.

⁶⁴ 13. szakasz.

⁶⁵ 16. szakasz.

⁶⁶ U. o.

⁶⁷ 25. szakasz.

⁶⁸ 49. oldal.

⁶⁹ 51. oldal.

⁷⁰ 76. szakasz.

⁷¹ 150. szakasz.

⁷² 2., 8., 22., 35., 40., 42. szakaszok, stb.

⁷³ 30., 32., 49., 54. szakaszok, stb.

Nem enged át bűnös halálnak,
Ha lelkiismeret harap,
Kegyelmében a bűnbocsánat.⁷⁴

A többé-kevésbbé súlyos tévedések meghaladják a kétszázat. A helytelen változtatásokat, kisebb értelmetlenségeket, jelentéktelen tévedéseket nem is sorolom fel, csak a nagyobb félreértések listáját közlöm s utána a legsúlyosabb baklövések néhány szép példányát. Alig van strófa, mely hibátlan lenne, de annál több az olyan, amelyben négy-öt-hat súlyos hiba van.

I. 1. „Túl szűk a helyem.”⁷⁵ Villon a püspökről beszél, aki vele zsugori volt: „Large ou estroit, moult me fut chiche” = nem tudom, hogy bőkezű-e vagy fősvény, de velem zsugorian bánt.

2. „Érzelmem úgy ragyog, hegyesen, mint teli tűpárna.”⁷⁶ Teljesen félreérti és rosszul fordítja Villont, aki azt mondja, hogy „a Szenvedés állhatatlan szellemet, mely tompa volt, mint a tapló, élesebbé tette...” — De érzelemlről, mely hegyesen ragyog, mint „teli tűpárna”, nincs szó.

3. „A haldoklónak szája néma.”⁷⁷ Villon: „Telle qu'il pert vent et alaine” = elfullad s kapkod levegő után.

4. „Hiába fintorít pofákat.”⁷⁸ Villon: „Moue ne fait qui ne desplaise” = akármilyen arcot vág, elégedetlenek vele.

5. „Ezért ragadtam itt soványan.”⁷⁹ Villon: „J'en

⁷⁴ 14. szakasz.

⁷⁵ 2. szakasz.

⁷⁶ 12. szakasz.

⁷⁷ 40. szakasz.

⁷⁸ 45. szakasz.

⁷⁹ A szép Fegyverkovácsné panasza.

suis bien plus grasse!“ = mit érek vele; mi hasznom belőle.

6. „Meghalt, több mint húsz éve már.“⁸⁰ Villon: „meghalt harmincéves korában“.

7. „De ez másokkal is így megeshet.“⁸¹ Villon: „Ainsi en prent a mains et maintes“ = így múlik el minden, ami él.

8. „Akikről írtam odafenn.“⁸² Villon: „Qu'en parolles toute jour tien“ = akikkel naphosszat elbeszélgetek.

9. „Szomjazza ízét, míg csak érte Eljön majd végre a halál.“⁸³ A második sor önkényes betoldás, az első Villon-nál így hangzik: „Plus doulces luy sont que ci-vettes“ = kedvesebbek neki a szagos cicáknál.

10. „Rossz mozsarat kalapdobozra.“⁸⁴ Villon: „D'ung mortier, ung chapeau de faultre“ = a tanácselnöki kalapról (azt állította), hogy nemezkalap.

11. „A jégből vezetett a lángra.“⁸⁵ Villon: Et pour-mené de l'uys au pesle“ = tárt kaputól zárig vezetett (vagyis: először kitérték előttem az ajtót, a végén pedig zárt ajtó fogadott).

12. „Vitorlám szél feszíti szét: kövessenek, akik akarnak.“⁸⁶ Teljesen félreérti Villont: „Car j'ay mys le plumail au vent, Or le suyve qui a attente“ = mert én nem törődöm többé a szerelemmel; az foglalkozzék vele, aki vár még tőle valamit.

13. „Mivel Johanna elhagyott és apródja már nem

⁸⁰ U. o.

⁸¹ U. o.

⁸² 50. szakasz.

⁸³ Kettős ballada.

⁸⁴ 57. szakasz.

⁸⁵ 59. szakasz.

⁸⁶ 61. szakasz.

vagyok.⁸⁷ Villon: „Jehanneton Plus ne me tient pour valeton“ = Janka (vagyis: a nők) nem úgy tekintenek rám, mint ifjúra. — De „Johanna“ nem hagyta el Villont s a költő sohasem volt apródja „Johannának“!

14. „A vénségtől majd megfagyok.“⁸⁸ A fordítónak tetszik a *vagyok* — *fagyok* rím, de szöveghűséggel, értelemmel nem törődik. Villon: „De viel porte voix et le ton“ = hangom olyan, mint az öreg emberé.

15. „Miatta lettem vízivó.“⁸⁹ Villon azt mondja, hogy Thibault d'Auxigny püspöknek köszönheti korai vénülését, mert a börtönben jéghideg vizet kapott („Qui tant d'eau froid m'a fait boire“), azt azonban nem hányja a püspök szemére, hogy „miatta lett vízivó“.

16. „Ha nem jut el egy-egy szakasz, Ahhoz akinek én csináltam.“⁹⁰ Villon fordítójának tudnia kell, hogy *laiz* hagyatékot jelent (legs) s nem tévesztendő össze *lay*-val, ami viszont dalt jelent. Villon itt ifjúkori művére a *Lais-re* céloz, melyben különböző hagyatékot adományoz barátainak és ellenségeinek. „Ha valaki nem kapta volna meg a neki juttatott hagyatékot“, ez a helyes.

17. „Guy Tabary rajzolt.“⁹¹ Villon: „Guy Tabary grossa“ = G. T. másolta.

18. „S az ferde szájjal ráröhög.“⁹² Villon: „Made-moiselle au nez tortu“ = ferdeorrú kisasszonyomat. Ferde szájról és röhögésről nincs említés.

19. „Ha gyermek lennék akkor, úgy ezen Nevet-

⁸⁷ 62. szakasz.

⁸⁸ U. o.

⁸⁹ 63. szakasz.

⁹⁰ 66. szakasz.

⁹¹ 78. szakasz.

⁹² 83. szakasz.

nek majd.⁹³ Teljesen félreérti Villont: „Je m'en risse, se tant puisse maschier lors“ = nevetnék (t. i.: hogy elhervadtál), ha ugyan majd tudok színlelni akkor

20. „Egy ásót s egy köszörüt.“⁹⁴ Villon: „Ung grez et ung manche de houé“ = egy követ és egy furkósbotot.

21. „Aki bérli, csak rosszra retten.“⁹⁵ Teljesen félreérti Villont, aki azt mondja, „megátkozom azt, aki ellopta a fészítővasat“ („Qui que l'ait prins, point ne m'en loue“).

22. „Hát elmulathat majd vele.“⁹⁶ Villon: „Je lui donne avec le bonjour!“ = s ráadásul kap tőlem egy jónapot (köszöntést). — Nem tudom megmagyarázni, hogyan torzította el a fordító ezt az egyszerű és világos mondatot.

23. „Az orleansi kis Macára Mit is hagyhatnék én örökbe? Drága legyen neki a bárca.“⁹⁷ Szabó Lőrinc fordításával kapcsolatban már rámutattam a helyes értelmezésre. — Ezt a sort: „L'amende soit bien hault tauxee“ = súlyos pénzbírságot vessenek ki rá, Szabó így fordítja: „Azt törje ki a fő nehézség!“, Vas pedig: „Drága legyen neki a bárca“.

24. „Akkor se, ha nem veszik észre.“⁹⁸ Villon: „Soit a privé soit a estrange“ = akár franciának, akár idegennek.

25. „Ha nem lesznek majd szamarak A Mathelineké az érdem.“⁹⁹ Villon: „A Bolondok Szentére esküszöm, az ilyen ifjúság nem bohó.“

⁹³ Ballada barátnőjéh

⁹⁴ 86. szakasz.

⁹⁵ 86. szakasz.

⁹⁶ 96. szakasz.

⁹⁷ 112. szakasz.

⁹⁸ 116. szakasz.

⁹⁹ 117. szakasz.

26. „Renétől hódította őt.“¹⁰⁰ Villon: „Que tint Renier“ = amelyet (t. i. a lovagi tornát) René rendezett. — A fordító még a legegyszerűbb mondatokat is félreérti!

27. „Koldusoké lett a libám.“¹⁰¹ Villon: „Les Mendians ont eu mon oye“ = A Koldulók (Ferencesek) kapták libámat.

28. „Nincsen fukarság lelkeikben.“¹⁰² Villon: „Hayneurs d'avarice l'inique“ = ádázul gyűlölik a bűnt.

29. „Az ember testét felkötik.“¹⁰³ Villon: „Se seichent les os et les corps“ = annyit dolgoznak, hogy csont-bőr lesz belőlük.

30. „Ezek után lovag du Guet-re.“¹⁰⁴ Villon: „Chevalier du Guet“-ről beszél, ez azonban egy állami állás, nem pedig — amint a fordító gondolja — személy név.

II. Elég a „közepes“ tévedésekből, nézzük a nagy baklövéseket:

1. A Prédikátor szavait

Idéztem kissé hosszasan,
Ki így szól: Élj vigadva itt,
Még ifjúságodban, fiam —
Más leszel, majd ha elrohan;
Az egész ifjúságon által
(Az övé, nem az én szavam)
Tudatlan vagy, teli hibákkal.“¹⁰⁵

¹⁰⁰ 129. szakasz.

¹⁰¹ 143. szakasz.

¹⁰² 152. szakasz.

¹⁰³ U. o.

¹⁰⁴ 158. szakasz.

¹⁰⁵ 27. szakasz.

Villon: „A Bölcs tanácsát tulságosan követtem (nem sok hasznom van belőle!). Azt mondja: „Örvendezz, fiam, ifjúságodban. De másutt máshogyan szól, mert fiatalság — így beszél — tudatlanság és féktelenség.“ Tessék összehasonlítani a pontos prózai fordítást Vas István „fordításával“!

2. „És eszik finom óztrigát.“¹⁰⁶ Villon régi cimboráiról beszél, akik közül néhányan szerzetesek lettek, de minden hivatás nélkül: „Csizmát viselnek, mint az óztrigahalászok“ („Botez, housez com pescheurs d'oistres“). A fordítónak azonban ez nem elég: finom óztrigákat etet a kartauziakkal.

3. (Stóláját) sok ördögös ragadta meg S futottak a rossz szellemek.“¹⁰⁷ Szabó Lőrinc fordításával kapcsolatban bővebben írtam erről a részről. Vas István itt méltó versenytársnak mutatkozik. Villon nem beszél ördögösökről és elfutó szellemekről.

4. A szép fegyverkovácsné balladájában az örömlányokhoz minden egyes sor hibásan van fordítva. Itt csak a legsúlyosabb tévedéseket sorolom fel. „Ősz papot szolgáltak ki őszén“ így tolmácsolja Vas István ezt a sort: „Plus ne servirez qu' ung viel prestre“ = annyit sem értek majd, mint egy fabatka. — „Ne legyen kór a szeretődben“, ez állítólag a „Gardez qu'amy ne vous empestre“ megfelelője, ami azt jelenti, hogy „vigyázz, nehogy barátod megakadályozza szabadságodat. A fordító az *empestrer* (= mettez des entraves à la liberté de quelqu'un) igéből a pestis-t érzi ki s fölényes nyugalommal tolmácsolja így: „Ne legyen kór a szeretődben.“ — „Mert nincs szépség, csak ifjú bőrben, azután vége az egésznek.“ Villon teljesen mást mond:

¹⁰⁶ 30. szakasz.

¹⁰⁷ II. Ballada a hajdani urakról.

„Mert aki nem szép, ne haragítsa magára a férfiak rossz kedvét, hanem mosolyogjon rájuk.“ — Azt talán nem is kell külön megemlítenem, hogy Vas a Lacroix bevezetésén kívül nem olvasott el egyetlen egy könyvet sem Villonról vagy koráról: nem meglepő tehát, ha Topánkás Blanka, Erszényes Kata, Szőnyeges Vil-mácska helyett „Blanche, ki cipéslány vagy“-ot, „Katalint“, „Guillemette, a szövőnő“-t mond.

5. „Ha ő látná sínylődni Lázárt, Nem könyörülne rajta ő se. Nem hűsitené szomjú lázát, Nézné, hogy lassan ég a bőre.“¹⁰⁸ Vas teljesen félreérti és meghamisítja az eredetit. Villon ezt mondja: „Ha a gazdag azt látta volna, hogy Lázár ujja ég, nem kérte volna (Ábrahám-tól), engedje meg Lázárnak megnedvesíteni ujjának a hegyét, hogy ugyanazzal felüdítse égő nyelvét“ („Se du Ladre eust veu le doit ardre, Ja n'en eust requis refrigerere, N'au bout d'icelluy doit aherdre, Pour refreschir sa maschouere“).

6. „S ha egyszer csapdába hatolnak E kutyák, ne fussanak élve, Én jó szűcs vagyok, hát maholnap Bőrükből prém lesz majd a télre.“¹⁰⁹ Vas annyira elferdíti a teljesen világos eredetit, hogy az ember nem tudja, bosszankodják-e vagy nevéssen. Villon ezt mondja: „Ha a farkasok [de nem a kutyák!] csapdára kerülnek, vagy a kutyák nem értenének a vadászathoz, elrendelem, én, aki orvosa vagyok, hogy bőrükből prémet készítsen.“ *Miege* = orvos (médecin), nem pedig szűcs!

7. „De Tuscát azzal verje bátran, Ha újra rátámadni mer; S ha nehéz már az ő korában, Majd harcol az ördög Veuvert.“¹¹⁰ Vasnak még elvértve sem si-

¹⁰⁸ 73. szakasz.

¹⁰⁹ 103. szakasz.

¹¹⁰ 110. szakasz.

kerül egy-egy közepes nehézségű részt helyesen lefordítani. Ahány sor, annyi súlyos hiba és félreértés. Villon ezt mondja: „(Kétélű pallóst adok Baude fráternek), hogy Tusca és fegyveresei ne tudják megbecsülni fiatal kedvesét. Ő (a fráter) ugyan már öreg, de ha mégsem akasztja a falra puskáját, bizonyára az ördög bújt belé.

8. „És Scelleur úrnak, mivel ő felnyalt sok pacát, tintalét.“¹¹¹ Klasszikus *leiterjakab*. Abban a kiadásban, amelyet a fordító használ, a *Scelleur* nagy betűvel van szedve; tehát Vas nem azt írja: a pecsétőrnek, hanem *Scelleur úrnak*, s még az utána következő sor sem téríti észre: „Sok méhviaszt rágott meg“ („Maint estront de mouche a maschié“). A „felnyalt sok pacát, tintalét“ Vas találmanya.

9. „Hüvelykujját feszítse még, Hogy egyszerre és jól lenyomja. Úgy értem, hogy a püspökét.“¹¹² Mit nyomjon le? kérdi a már többször fejbekólintott olvasó. „Scelleur úr“ az ő saját püspökét, vagy a püspök hüvelykujját? — Villon nem ilyen tiszteletlen: „J'entens celuy de l'Eveschié“, ami magyarul azt jelenti: a püspökség pecsétőrére gondolok. De a fordító ezt már nem érthette meg, mert őt „Scelleur úr“ személye teljesen lekötötte.

10. „Legyen — hadd tisztogassa rendre — Övé e néhány gyertyavég.“¹¹³ Így fordít az a tudatlan fiatalember, aki annyira nem tud franciául, hogy *bouge*-t gyertyának (*bougie*) veszi, holott az börtáskát jelent. Villon ezt mondja: Börtáskám bélését adom neki, hogy reggelente azzal tisztogassa (gyulladt szemét).

¹¹¹ 111. szakasz.

¹¹² U. o.

¹¹³ 114. szakasz.

11. „Párisi, nem provinsi faj.“¹¹⁴ Provins — mint már említettem Szabó Lőrinc fordításával kapcsolatban — városka Seine-et-Marne-ban. „Provinsi faj“-ról beszélni tehát nagyfokú tudatlanság. Vagy talán *provánszi* fajra gondol?!

12. „Telivér nőt vigyen a lázba, Jobban, mint Ogier, a dán.“¹¹⁵ Szabó Lőrinc nagyétküsséggel gyanúsítja meg Ogier-t; Vas István pedig azzal vádolja, hogy telivér nőt „visz lázba“. Szegény Ogier, ártatlan nők lovagja, gondoltad-e valaha, hogy magyar lírikusok és műfordítók ilyen kegyetlenül elintéznék?!

¹¹⁴ 147. szakasz.

¹¹⁵ 154. szakasz.

Felelős kiadó: Just Béla.

